

1459-о заседание, 7-9 март 2023 г.

(формат „Права на човека“)

Н46-4 Група дела „Кулински и Събев срещу България“ (жалба № 63849/09)

Наблюдение на изпълнението на решенията на Европейския съд

Относитими документи : DH-DD(2022)7; DH-DD(2022)1315; DH-DD(2023)26; DH-DD(2023)27; CM/Del/Dec(2021)1411/H46-9

Жалба	Дело	Съдебно решение на	Окончателно на	Индикатор за класификация
63849/09	КУЛИНСКИ И СЪБЕВ	21/07/2016	21/10/2016	Комплексен проблем
45660/17	ДИМОВ И ДРУГИ	08/06/2021	08/06/2021	
26081/17	АНАТОЛИЙ МАРИНОВ	15/02/2022	15/05/2022	Комплексен проблем

Описание на делата

Тези дела се отнасят до невъзможността на жалбоподателите да гласуват на парламентарни избори или на избори за Европейски парламент в периода между 2009 и 2019 г., тъй като са изтърпявали присъди за лишаване от свобода (*Кулински и Събев и Димов и други*) или поради поставяне под ограничено запрещение заради психично разстройство (*Анатолий Маринов*). Съдът счита, че общото, автоматично и неизбирателно ограничаване на правото на глас при тези обстоятелства, както е регламентирано в член 42, ал. 1 от българската Конституция, е непропорционално на всяка преследвана легитимна цел (нарушения на член 3 от Протокол № 1). В решението по делото *Анатолий Маринов* Съдът изразява критика относно факта, че избирателните права на жалбоподателя са били отнети, без индивидуален съдебен контрол и единствено на основание, че психичното му разстройство е налагало поставянето му под ограничено запрещение.

Състояние на изпълнението на решенията

Властите предоставиха няколко актуализации на плана за действие по делата *Кулински и Събев и Димов и други*, най-скорошните от които са от 16 август 2022 г. (DH-DD(2023)26) и от 21 декември 2022 г. (DH-DD(2023)27). На 28 ноември 2022 г. беше представен план за действие по делото на *Анатолий Маринов* (DH-DD(2022)1315).

Индивидуални мерки

1. Предходно разглеждане от Комитета

На своето 1411-о заседание Комитетът прикани властите да предоставят информация за настоящото положение на жалбоподателите по делото *„Димов и други“* и отбеляза, че правото на глас на тези от жалбоподателите, които все още изтърпяват присъда лишаване от свобода или доживотен затвор, зависи от общите мерки, които ще бъдат приети.

2. Информация, предоставена от властите след предходното разглеждане

Дела Кулински и Събев и Димов и други: Г-н Кулински и г-н Асен Тодоров Събев, които са жалбоподатели и по двете дела, както и други двама жалбоподатели по делото *„Димов и други“* (Димчо Йорданов Димов и Даниел Димитров Димитров), са били освободени и са възстановили правото си на глас. Останалите десет жалбоподатели по делото *„Димов и други“* все още са лишени от свобода и излежават съответните си присъди.

Делото „Анатолий Маринов“: избирателните права на жалбоподателя са възстановени, считано от 7 декември 2017 г. след вдигане на ограниченото запрещение.

Общи мерки:

1. Предходно разглеждане от Комитета

На 1411-ото си заседание Комитетът отбеляза със съжаление, че дебатът от страна на българските власти относно общите мерки е все още на много предварителен етап и ги прикани да разработят конкретни предложения за изпълнение на тези решения и да проучат всички възможни начини в

рамките на широката си свобода на преценка, като например гъвкаво тълкуване на член 42, ал. 1 от Конституцията от страна на Конституционния съд.

2. Информация, предоставена от властите след последното разглеждане

Законодателната и конституционната рамка остава непроменена след постановяването на решенията по тези дела, тъй като член 42, ал. 1 от Конституцията все още предвижда, че пълнолетните граждани (навършили 18 години), с изключение на поставените под запрещение или изтърпяващите наказание лишаване от свобода, имат право да избират държавни и местни органи и да участват в референдуми.

На 12 юли 2022 г. Министерски Съвет реши да поиска от Конституционния съд да даде задължително тълкуване на член 42, ал. 1 от Конституцията. На 18 октомври 2022 г. Конституционният съд обяви искането за недопустимо, намирайки, че преодоляването на противоречие между конституционна разпоредба и Европейската конвенция за защита правата на човека би изисквало изменение на българската Конституция. Властите посочиха, че за приемането на такова изменение е необходим инициатива на една четвърт от народните представители или на президента и мнозинство от три четвърти в Народното събрание, които да гласуват в подкрепа на такива изменения, като се провеждат три гласувания в три различни дни (чл. 154-155 от Конституцията). Те заявиха, че с оглед на настоящата политическа нестабилност в България¹ представянето на какъвто и да е индикативен график за приемането на тези общи мерки понастоящем е невъзможно.²

Анализ на Секретариата

1. Индивидуални мерки

Комитетът би могъл да отбележи, че не са необходими допълнителни индивидуални мерки по отношение на жалбоподателите по делото *Кулински и Събев*, които вече са освободени от затвора. Що се отнася до *делото Димов и други*, той би могъл да отбележи, че не се изискват допълнителни индивидуални мерки по отношение на четирима от жалбоподателите (г-н Асен Тодоров Събев, г-н Кулински, Димчо Йорданов Димов и Даниел Димитров Димитров), тъй като тези жалбоподатели са освободени. Що се отнася до останалите десет жалбоподатели по това дело, които не са освободени (четирима от които изтърпяват доживотни присъди), Комитетът би могъл да отбележи, че правото им да гласуват зависи от общите мерки, които трябва да бъдат приети.

Що се отнася до делото *Анатолий Маринов*, в което жалбоподателят вече не е под ограничено запрещение и е възстановил правото си на глас, Комитетът може да отбележи, че не са необходими допълнителни индивидуални мерки.

2. Общи мерки

От самото начало следва да се отбележи, че източникът на нарушението във всички тези дела е един и същ, а именно редакцията на член 42, ал. 1 от Конституцията на Република България, чието основно съдържание е възпроизведено в редица изборни кодекси, приети през годините от българското Народно събрание.

Комитетът би могъл да отбележи с интерес стъпките, предприети неотдавна от българското правителство за изясняване на възможността за гъвкаво тълкуване на Конституцията, но също така и факта, че в решението си от 18 октомври 2022 г. Конституционният съд е изключил възможността за тълкуване в съответствие с Конвенцията на гореспоменатата конституционна разпоредба и е посочил, че е необходимо изменение на Конституцията.

Фактът, че изглежда не са предприети съществени стъпки за изготвяне на такова изменение, може да бъде отбелязан със съжаление, като се има предвид, че са изминали повече от шест години от решението по делото *Кулински и Събев* и че потенциално значителен брой лица ще продължат да бъдат възпрепятствани да упражняват правото си по Конвенцията да участват в избори до приемането на реформа. В тази връзка следва да се отбележат настоящите трудности, посочени от властите, за внасяне на такова изменение в Народното събрание поради разпускането му през февруари и насрочването на предсрочни избори през април 2023 г. Независимо от това следва да се подчертае, че задължението за спазване на решенията на Съда е безусловно и тяхното бързо и пълно изпълнение е от първостепенно значение.

¹ През февруари 2023 г. българският парламент е разпуснат. Предсрочните избори ще се проведат през април 2023 г.

² Предсрочните парламентарни избори са насрочени за 2 април 2023 г. след разпускането на парламента поради невъзможността му да състави правителство.

Ето защо Комитетът би могъл да призове властите да предприемат незабавно необходимите стъпки за подготовка на нужната конституционна реформа, за да се осигури съобразена с Конвенцията уредба на изборните права на лицата под ограничено запрещение и на осъдените лица в местата за лишаване от свобода, и да му предоставят информация за резултата от тези стъпки до края на септември 2023 г.

В този контекст изглежда полезно да се припомни, че що се отнася до лишаването от изборни права след наказателни дела, властите се ползват с широка свобода на преценка и че възможните варианти биха могли да включват да се предостави на съдилищата да определят пропорционалността на мярката, ограничаваща изборните права на осъдените лишени от свобода, или да се изработят законови разпоредби, определящи обстоятелствата, при които следва да се налага такава мярка, след претегляне на обществения и частен интерес от страна на законодателя³.

Що се отнася до лишаването от права, основано на умствени увреждания, които налагат ограничено запрещение, свободата на преценка не е неограничена. Неизборното отнемане на правото на глас без индивидуална съдебна оценка и единствено въз основа на психическо увреждане, налагащо поставяне под ограничено запрещение, не може да се счита за съвместимо с легитимните основания за ограничаване на правото на глас⁴.

Осигурено финансиране: ДА

³ Вж. например *Scoppola v. Italy* (№ 3), № 126/05, § 102; *Greens and M.T. v. the United Kingdom*, № 60041/08, § 114; *Anchugov and Gladkov v. Russian Federation*, № 11157/04, §§ 107

⁴ *Saamaño Valle срещу Испания* (43564/17) § 60, цитирайки *Alajos Kiss* (38832/06) § 44, вж. също финалната резолюция CM/CM/ResDH(2020)317.